Şırnak Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
Sayı 33, Aralık 2023

Şırnak University
Journal of Divinity Faculty
Issue 33, December 2023

ISSN: 2146-4901
e-ISSN: 2667-6575

Ailede Kurtarıcı Olarak 'Banka Kredisi': Kredi Kullanımının Aile Sistemi Üzerindeki Etkileri

Bank Credit as a Savior in the Family: The Effects of Credit Utilization on the Family System

İsa YILMAZ
ORCID: 0000-0001-7388-8539
e-MAIL: isa.yilmaz@medeniyet.edu.tr
Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Teorisi Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Istanbul Medeniyet University, Faculty of Political Sciences, Department of Economics
Istanbul, Türkiye
ROR ID: 05j1qpr59

İlker AKTÜRK
ORCID: 0000-0001-9626-3275
e-MAIL: illkerakturk@gmail.com
Doktora, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
PHD., Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work
ROR ID: 01dzn5f42

Ömer Miraç YAMAN
ORCID: 0000-0001-9989-8575
e-MAIL: omermirac@gmail.com
Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Prof. Dr., Istanbul University-Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work
ROR ID: 01dzn5f42

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Yılmaz, İsa; Aktürk, İlker; Yaman, Ömer Miraç. "Ailede Kurtarıcı Olarak 'Banka Kredisi': Kredi Kullanımının Aile Sistemi Üzerindeki Etkileri". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Aralık 2023), 283-305. https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1324597

Date of Submission (*Geliş Tarihi*)	08. 07. 2023
Date of Acceptance (*Kabul Tarihi*)	07. 11. 2023
Date of Publication (*Yayın Tarihi*)	15. 12. 2023
Article Type (*Makale Türü*)	Research Article (Araştırma Makalesi)
Peer-Review (Değerlendirme)	Double anonymized – At Least Two External (Çift Taraflı Körleme / En az İki Dış Hakem).
Ethical Statement (*Etik Beyan*)	It is declared that scientific, ethical principles have been followed while carrying out and writing this study, and that all the sources used have been properly cited. *(Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur).*
Plagiarism Checks (*Benzerlik Taraması*)	Yes (*Evet*) – Ithenticate/Turnitin.
Conflicts of Interest (*Çıkar Çatışması*)	The author(s) has no conflict of interest to declare (*Çıkar çatışması beyan edilmemiştir*).
Complaints (Etik Beyan Adresi)	suifdergi@gmail.com
Grant Support (*Finansman*)	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. (*Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır*).
Copyright & License (Telif Hakkı ve Lisans)	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. (*Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır*).

Özet

Küresel piyasalar tarafından aşırı tüketimin teşvik edildiği bir dönemde borç yüklenen bir kimse borcun ifasında giderek daha fazla sorunlar yaşamakta, faiz yüküyle bu sorun daha da derinleşmekte ve bu durumun yarattığı stres doğrudan aile ilişkilerine etki etmektedir. Banka ile kurulan borç ilişkisinde kredi geri ödemelerinde yaşanan her aksama aile içinde şiddet, geçimsizlik, boşanma, intihar ve ruh sağlığı problemlerini beraberinde getirmekte ve toplum sağlığı giderek bozulmaktadır. Bu tehlike özellikle orta ve alt gelir gruplarında daha fazla kendini göstermektedir, zira refah seviyesi ve birikmiş sermayesi sınırlı olan bu grupların borç sarmalına girme olasılığı diğer üst gelir gruplarına göre daha yüksektir. Bu çalışma, orta ve alt gelir düzeyine sahip aile bireylerinin içinde bulundukları maddi zorlukları aşma niyetiyle başvurdukları banka kredisinin zamanla aile sistemine olan çok boyutlu etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda, çalışmada banka kredisi ile ilk temas öncesi ailedeki roller ve aile içi iletişimin sağlığı ile kredi kullanımı sonrası bu rollerin ve ilişkilerin değişimi mukayese edilmektedir. Çalışmada, zorlukları aşma konusunda banka kredisinin kısa vadeli çözümler getirme olanağı yaratmasına rağmen orta ve uzun vadede borçluluğun ve kredi geri ödemesinin yarattığı stres ve potansiyel geri ödeme aksamaları sebebiyle aile sisteminin bu süreçten olumsuz etkilendiği varsayımı, görüşmelerden elde edilen bulgularla mukayese edilmiştir. Araştırmaya katılan örneklem, 24 evli, boşanmış ya da ayrı yaşayan yetişkin bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların en az bir defa banka kredisine başvurmuş olmaları, özellikle tüketim, ihtiyaç veya taşıt kredisi başvuruları, dâhil edilme kriteri olarak belirlenmiştir. Yatırım kredileri ise çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Veri toplama sürecinde, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile veriler toplanmıştır. Ses kayıtları deşifre edilerek elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma, 15 farklı kod ve 4 farklı tema ile sonuçları değerlendirmekte ve aktarmaktadır. Verilerin doygunluğa ulaştığı ve yeni verilerin öncekileri tekrar ettiği noktada, veri toplama süreci durdurulmuştur. Bu temalardan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların önemli bir bölümünün mevcut borçlarını ödemek veya daha önce çekilmiş kredileri kapatmak için yeni kredilere başvurdukları gözlenmektedir. Katılımcıların pek çoğu için bu durum bir sarmal haline gelmiş ve mevcut borcu kapatmak niyetiyle çekilen bir krediyi kapatmak üzere sürekli yeni başvurulan krediler birbirini takip etmiştir. İkinci temada ortaya çıkan din faktörüne göre faiz yükü ve kredi borcunun zamanında ödenememesi planlanan işin başarısızlığına ve ailenin mali durumunun daha da kötüleşmesine neden olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu, katılımcının ifade ettiği "bereketsizlik" kavramını somutlaştırmakta ve hem finansal hem de kişisel refah açısından verimlilik, huzur ve memnuniyetin azaldığı bir duruma yol açmaktadır. Sonraki temada dikkat çeken borç stresinin aile dinamiklerinde ve ilişkilerinde önemli değişikliklere yol açtığı katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu bağlamda, eşler arasındaki tartışmalar, çocuklar üzerindeki baskı ve genel aile huzurunda yaşanan kayıp finansal stres ve baskının sonuçları olarak düşünülebilir. Benzer şekilde, dördüncü tema kredi geri ödemesinde borç stresi ile birlikte sosyal ve maddi şartların aile ilişkilerini daha da kötüleştirdiğini açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Düşünce, Sosyal Hizmet, Banka Kredisi, Aile Sistemi, Orta ve Alt Gelir Grupları, Faiz, Bereketsizlik.

Abstract

In a period where excessive consumption is encouraged by global markets, a person who is burdened with debt is exposed to more frequent problems in fulfilling the debt obligation. This problem is deepened by the burden of interest, and the stress caused by this situation directly affects family relations. In the debt relationship established with the bank, every failure in loan repayments leads to violence, incompatibility, divorce, suicide, and mental health problems within the family, and public health deteriorates gradually. This danger is particularly pronounced in middle- and lower-income groups, as these groups, with limited wealth and accumulated capital, are more likely to fall into a debt spiral compared to other higher income groups. This study aims to elaborate on the multidimensional impact of bank loans, which middle- and lower-income family members apply to overcome their financial difficulties, on the family system over time. In this sense, the study compares the roles in the family and the wellbeing of intra-family communication before the first contact with the bank loan with the change in these roles and relationships after the use of the loan. The study compares the findings from the interviews with the hypothesis that although bank loans provide short-term solutions to overcome difficulties, in the medium and long term, the family system is adversely affected by the stress of indebtedness and loan repayment. The sample consists of 24 married, divorced or separated adult individuals. The inclusion criterion was that the participants had applied for a bank loan at least once, especially for consumption, personal or vehicle loans. Investment loans were excluded from the scope of the study. During the data collection process, data were collected through semi-structured interviews. The data obtained by transcribing the audio recordings were analyzed by descriptive analysis method. The study evaluates and conveys the results with 15 different codes and 4 different themes. At the point where the data reached saturation and new data repeated the previous ones, the data collection process was stopped. According to the results obtained from these themes, it is observed that a significant portion of the participants applied for new loans in order to repay their existing debts or to pay off previously taken out loans. Based on the religion factor that emerged in the second theme, the burden of interest and the inability to pay the loan debt on time led to the failure of the planned business and further deterioration of the family's financial situation. This embodies the concept of "lack of abundance" expressed by the participant and leads to a situation of reduced productivity, peace and satisfaction. In the next theme, it was frequently mentioned by participants that debt stress leads to significant changes in family dynamics and relationships. In this context, arguments between spouses, pressure on children and loss of overall family peace can be considered as consequences of financial stress and pressure. Similarly, the fourth theme explains that the stress of debt in loan repayment, combined with social and material conditions, worsens family relationships.

Keywords: Economic Thought, Social Work, Bank Credit, Family System, Middle- and lower income groups, Interest, Unproductiveness.

Giriş

Aile, bireysel hayatı ve toplumsal ilişkileri çerçeveleyen norm ve değerlerin inşa edildiği bir alan olarak önemli bir işlev görür. Geleneksel toplumlarda aile, cemaatçi yaşamı oluşturan en temel kurum rolünü icra etmekte merkezi bir konuma sahiptir.[1] Modern döneme gelindiğinde toplum karşısında bireyin ön plana çıkmasıyla ailenin merkezi konumu giderek önemini kaybetmiş, özgürlük ve insan hakları gibi söylemler üzerinden toplumun inceleme nesnesi daralma yaşayarak aile yerine birey odaklı bir yaklaşım geliştirilmiştir.[2] Dönüşen aile kurumu ise, bu yaklaşım çerçevesinde yeniden kurgulanmıştır.

Bu gelişmelere bağlı olarak aile sistemini inceleyen çeşitli bilim dalları bu sistemi aynı evin fertleri arasında kurulan duygusal ve psikolojik bağlarla ve ortak bir birliktelik arzusunun yarattığı dayanışma ile açıklamışlardır.[3] Aile sistemi içerisinde farklı rolleri taşıyan bireyler arasındaki ilişkinin sağlığı aynı zamanda toplum sağlığı açısından da bir işaret vermektedir.[4] Aile içi ilişkileri etkileyen faktörler arasında duygusal, psikolojik, maddi, kültürel ve siyasi başlıklar yer almaktadır.[5] Örneğin, hanedeki çocuk sayısı, hanenin gelir seviyesi, aile fertleri arasında düşünsel farklılıklar ve çatışmacı tutumların tamamı aile sistemi üzerinde belirleyicidir.

Modern dönemde aile sistemi oldukça kırılgan bir yapıya dönüşmüştür. Zira siyasi, sosyal ve iktisadi açıdan karşı karşıya kalınan pek çok gelişme aile sistemini tehdit etmektedir. Bu tehditler arasında ailenin yaşam kalitesini, huzurunu ve refahını doğrudan etkileyen iktisadi gelişmeler yer almaktadır.[6] Hanehalkı borçlanması bunlardan biridir. Hanehalkı borçlanma seviyeleri son 20 yılda hem Türkiye'de hem de genel olarak dünyanın farklı yerlerinde ciddi bir artış göstermektedir.[7] Gelir seviyesi arzu edilen yaşam standartlarında bir hayat sürdürmeyi

1 Ferdinand Tönnies, *Cemaat ve Cemiyet*. çev. Emre Güler. (İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2019).

2 İsa Yılmaz, "İslam İktisadı ve Metodolojik Bireycilik: Homoİslamicus Kavramının Eleştirel Bir Değerlendirmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi* 17/1 (2022), 122.

3 Aliye Mavili Aktaş, "Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 7/7 (2004).

4 Wilhem Stekel, *Bir Anneye Mektuplar*. çev.: Ali Çankırılı. (İstanbul: Timaş Yayınları, 1997).

5 Barış Ergül – Veysel Yılmaz, "COVID-19 Salgını Süresince Aile İçi İlişkilerin Doğrulayıcı Faktör Analizi ile İncelenmesi", *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* Özel Sayı (2020).

6 Manuel Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2. Cilt*. çev.: Ebru Kılıç. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006).

7 Başak Işıl Alpar, "Türkiye'de Hanehalkı Borçluluğuna İlişkin Güncel Bir Değerlendirme ve Hanehalkı Borçluluğunun Muhtemel Sonuçları", *Erciyes Akademi* 36/3 (2022).

zorlaştırdığı durumlarda, aile fertleri, genellikle daha fazla borçlanma yoluna başvurarak aynı refaha bu kez yüksek borçlanma ile ulaşmayı tercih etmektedir.[8] Hâkim iktisadi yaklaşım olan neoliberal politikaların borçlanmayı daha da teşvik edici ekonomi politikaları kısa ve orta vadede iktisadi olarak hane halklarını maddi refaha kavuştururken uzun vadede bu borçların ödenmesinde yaşanabilecek sorunlar ve bu durumun yarattığı psikolojik huzursuzluk ve endişe yüzünden hem iktisadi hem de aile içi sosyal bozulmalara sebep olmaktadır.[9] Pandemi sürecinde de gözlendiği üzere bu tarz bozulmaların önüne geçmek adına hükümetler sosyal transfer harcamaları ile dezavantajlı gruplara çeşitli destekler sağlamakla kısmi bir çözüm arayışına girerek sosyal refah politikaları uygulamışlardır.[10]

Kamu tarafında başta aile olmak üzere sosyal bozulmaların önüne geçmek kısmi bir önlem olarak görülse de tüketim seviyesi gelir seviyesinden çok ileride olan iktisadi davranışları tetikleyen reklamlar, pazarlama teknikleri ve görsel medya sebebiyle devasa bir borçlanma endüstrisi doğmuş[11] ve bu borçlanmanın aile sistemi üzerindeki yıkıcı etkileri derinden hissedilmeye başlanmıştır.[12] Kredi borcu yüzünden bankalar tarafından takibe alınan, zamanla icra takip dosyaları ve haciz durumlarıyla karşılaşan fertler bu durumu ilk zamanlar aile sistemine yansıtmadan türlü yollarla çözmeye çalışmaktadır. Eğer bu yöntemler başarısız olursa intihar, cinayet ve tefecilerin eline düşmeye varan sonuçlar kaçınılmaz olmaktadır.[13]

Kredi sürecinin doğru yönetilememesinden kaynaklanan iki yönlü bir etkileşimden bahsedilebilir. Bunlardan ilki, aile fertlerinin yanlış iktisadi karar alma süreçlerine girerek gelir durumunu gözetmeksizin aşırı tüketim davranışlarını dizginleyememesi ile alakalıdır.[14] Böylesi durumlarda gelir ile tüketim seviyesi dengesizliğinde açığı kapatmanın yöntemi tüketim alışkanlıklarını gözden geçirip daha çok tasarrufa başvurmak yerine aynı yaşam standartları

---

8 Martino Comelli, "The Impact of Welfare on Household Debt", *Sociological Spectrum* 41/2 (2021).

9 Mustafa Demirtaş, "Neoliberalizmde Borç ve Öznellik", *Sosyoloji Dergisi* 37/1 (2018).

10 Gürdal Aslan, "Krizler Çağında Yoksulluk: Sosyal Transferlerin Önemi ve Etkinliği", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22/54 (2022).

11 Giovanni D'Alessio, "Household Over-Indebtedness and Bankruptcy: Causes and Consequences", *Journal of Economic Surveys* 3/22 (2018).

12 Pınar Atalay Soygök, *Borçlanmanın Bireyin Gündelik Hayatına Etkisi* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2019).

13 Stephen E.G. Lea, "Debt and Overindebtedness: Psychological Evidence and its Policy Implications", *Social Issues and Policy Review*, 15/1 (2021).

14 John Gathergood, "Self-Control, Financial Literacy and Consumer OverIndebtedness", *Journal of Economic Psychology* 33/3 (2012).

altında daha fazla kredi mekanizmasına başvurmak olarak neticelenir. Halbuki sağlıklı bir iktisadi karar alma sürecinin geliri arttırıcı bir alternatif bulması ya da tüketimi azaltarak yaşam standartlarını gözden geçirmesi beklenir. Aile sistemi üzerinde yıkıcı iktisadi etkiye sahip olan ikinci etkileşimde asıl unsur fertleri bu iktisadi zorluğa iten dışsal faktörlerle yakından alakalıdır. Örneğin, işsizliğin arttığı dönemlerde genel tüketim seviyesini azaltmamak için genişlemeci para politikalarına başvuran siyasal iktidarların ekonomiyi ayakta tutmak adına bu politikaların sosyal kurumlar üzerindeki yıkıcı etkisini dikkate almaması aile üyelerini yaşanan maddi zorluklar karşısında tek seçenek olarak banka kredisine başvurmaya mecbur bırakmaktadır.[15] Bu durumun yarattığı risk özellikle düşük gelire sahip hane halklarında daha yüksektir. Bankalar bu gelir seviyesine sahip bireylere kredi verirken ne kadar dikkatli ve seçici olsa da kârlılığı yükseltme adına farklı zamanlarda bankaların bu hassasiyetinin zayıfladığı 2008 küresel finansal krizinde görüleceği üzere tarihsel olarak ispatlanmıştır.[16]

Düşük gelir seviyesine sahip aile bireylerinin banka kredisine muhtaç kalması ya da bilinçli bir tercih olarak bu bireylerin kredi mekanizması ile yaşam kalitesini arttırma çabalarının aile sistemi üzerinde yol açtığı sonuçlarla ilgili literatürde doğrudan yer almasa da dolaylı olarak ilişkili olan çok az çalışma bulunmaktadır. Bahsedilen sınırlı çalışmaların temel ilgi odağında kredi kullanımına bireyi sevk eden temel motivasyonlar[17] ile bazı nicel çalışmalarda görüleceği üzere[18] borçluluğun bir kontrol değişkeni olarak değerlendirildiği ve bağımlı değişken üzerindeki etkisi yer almaktadır.

Bu çalışma, orta ve alt gelir gruplarına sahip aile bireylerinin içinde bulundukları maddi zorlukları aşma niyetiyle başvurdukları banka kredisinin zamanla aile sistemine olan çok

---

15 Maurizio Lazzarato, *Borçla Yönetmek.* çev. Şule Çiltaş. (İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2015).

16 Charles P. Kindleberger, *Finansal Krizler Tarihi: Çılgınlık, Panik ve Çöküş* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2017).

17 Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mikail Altan - İbrahim Emre Göktürk, "Türkiye'de Kredi Kartlarının Toplam Özel Nihai Tüketim Harcamalarına Etkisi: Bir Çoklu Regresyon Analizi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18/1 (2007).
Bülent Başaran vd., "Kredi Kartlarının Rasyonel Kullanımını Etkileyen Bireysel Faktörler", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 7/2 (2012).
Esna Betül Buğday vd., "Tüketicilerin Bireysel Kredi Kullanımı Davranışlarının Analizi", *İşletme Araştırmaları Dergisi* 12/2 (2020).

18 Nihat Taş vd., "İşsizlik, Takibe Düşen Kredi ve Boşanma Oranı Değişkenlerinin Suç Sayısı Üzerine Etkisinin Belirlenmesi: Türkiye İçin Bölgesel Panel Veri Analizi", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2014).

boyutlu etkisini inceleyerek mevcut literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda, çalışmada banka kredisi ile ilk temas öncesi ailedeki roller ve aile içi iletişimin sağlığı ile kredi kullanımı sonrası bu rollerin ve ilişkilerin değişimi mukayese edilmektedir. Çalışmada, zorlukları aşma konusunda banka kredisinin kısa vadeli çözümler getirme olanağı yaratmasına rağmen orta ve uzun vadede borçluluğun ve kredi geri ödemesinin yarattığı stres ve potansiyel geri ödeme aksamaları sebebiyle aile sisteminin bu süreçten olumsuz etkilendiği varsayımı, görüşmelerden elde edilen bulgularla karşılaştırılmaktadır. Bu bulgular sonucunda ortaya konacak politika önerileri düşük gelirli ailelerin yoksullukla mücadelesinde etkili çözümler sağlayacak kaynakların çeşitlendirilmesi, borçluluğun finansal içerilme anlamında olumlu etkileri ile birlikte sosyal ve psikolojik olumsuz etkilerinin yeniden gözden geçirilmesi ve düşük gelire sahip kesim için banka dışı alternatif kurumlara olan ihtiyacın ön plana çıkarılmasıdır.

1. Yöntem

Ailelerin banka kredisi kullanımından nasıl ve ne yönde etkilendiğinin incelendiği bu araştırmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, olgu ve olayların yorumlayıcı ve kapsamlı bir biçimde incelenmesini içeren bir araştırma yöntemi olarak ifade edilebilir.[19] Nitel araştırma yöntemleri içerisinde çeşitli modeller bulunmaktadır. Bu çalışmada, katılımcıların bir olay ile ilgili deneyimlerinin ve bu deneyimlerin arkasında yatan unsurların belirlenmesi ve bu doğrultu da yorumlanması amaçlanması sebebiyle fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.[20]

1.1. Örneklem

Bu çalışmanın örnekleminde 11 erkek ve 13 kadın olmak üzere 24 evli, boşanmış ya da ayrı yaşayan yetişkin yer almaktadır. Katılımcılara ilişkin temel sosyo demografik özellikler Tablo 1'de yer almaktadır. 2023 yılı Mart ve Haziran ayları arasını kapsayan araştırma sürecinde katılımcılara ulaşma konusunda kartopu örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu bağlamda, araştırma ile ilgili duyuru yayımlanmış ve bu doğrultuda araştırmaya katılmak

[19] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2008).

[20] Hacer Yalçın, "Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı (2022).

üzere başvuran katılımcılardan araştırmacıları farklı kişilere yönlendirmeleri talep edilmiştir. Örneklemin oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemi benimsenmiş ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmaya katılımda bazı kriterlerin belirlenmesi ve bunlara göre örneklemin oluşturulması olarak tanımlanabilir.[21] Bu araştırmada, katılımcıların dâhil edilme kriteri ise katılımcıların en az bir defa geleneksel banka kredisine başvurmuş olmaları olarak belirlenmiştir. Katılım bankacılığının sunmuş olduğu faizsiz kredilere başvuran kişiler bu kritere dahil edilmemiştir. Geleneksel ya da faizli olarak bilinen krediler içerisinde, katılımcıların tüketim kredisi, ihtiyaç kredisi ya da taşıt kredisi başvuruları esas alınarak örneklem daraltılmıştır. Zira, kredi başvuruları pek çok nedenle yapılmakta olup yatırım kredisi kapsamında olanlar bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Örneklemin bir diğer kıstası orta ve alt gelir grubuna ait bireylerden oluşuyor olmasıdır. Orta ve alt gelir ölçütü ise alt gelir grupları için 0-20.000 TL, orta gelir grupları için 20.000-40.000 TL arası gelir sahip olmaktır. Ancak, çalışma mevcut enflasyon ve gider kalemlerini de hesaba katarak orta ve alt gelir tanımını Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tanımına bağlı kalmaksızın geniş bırakmıştır. Örneklem sayısı ise kuramsal örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Kuramsal örnekleme yaklaşımında araştırma sonuçlarının doyum noktasına ulaşması veya elde edilen veriler birbirini tekrar etmeye başlaması durumunda yeni katılımcıların örnekleme dâhil edilmesi durdurulmaktadır.[22] Nitekim bu araştırmada da 24 görüşme sonrasında verilerin üst üste 4 görüşmede de diğer veriler ile uyumlu şekilde gelmeye başlaması ve söylemlerin birbirini tekrar ettiğinin fark edilmesi üzerine yeni görüşme yapılmamış ve veri toplama süreci durdurulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Sosyo Demografik Veriler

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
K1	34	Erkek	Evli	2	Lisans	Özel sektör banka	40.000	30.000	Evlilik ve hastalık
K2	30	Erkek	Evli	1	Lise	Serbest meslek	20.000	13.000	Borç kapatma
K3	27	Erkek	Evli		Lise	Çalışmıyor	20.000	25.000	Ev ihtiyaçları
K4	36	Erkek	Evli	1	Lisans	Kamu uzman	30.000	25.000	Borç kapatma

[21] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.*
[22] Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.*

K5	29	Kadın	Evli	2	Önlisans	Çalışmıyor	12.000	12.000	Taşıt kredisi
K6	37	Kadın	Evli ama ayrı	4	Lisans	Özel sektör yurt müdürü	8.500	12.000	Borç kapatma
K7	42	Kadın	Evli	1	Lisans	Eğitmen	18.000	18.000	İş yeri malzemesi için
K8	38	Kadın	Evli	2	Önlisans	Çalışmıyor	3.000	5.000	Taşıt kredisi
K9	44	Erkek	Evli	2	Lise	Tezgahtar	10.000	12.000	Taşıt kredisi
K10	40	Kadın	Evli	2	Lisans	Mali müşavir	50.000	25.000	Taşıt kredisi
K11	40	Kadın	Evli	2	Lise	Çalışmıyor	17.000	20.000	Borç kapatma
K12	63	Erkek	Evli	4		Çalışmıyor	7.000	7.000	Taşıt kredisi
K13	31	Kadın	Evli	1	Önlisans	Proje yöneticisi	17.000	17.000	Borç kapatma
K14	48	Kadın	Evli ama ayrı	2	İlkokul	Temizlikçi	1.000	3.000	Taşıt kredisi
K15	48	Kadın	Boşanmış		Önlisans	Hemşire	10.000	10.000	Taşıt kredisi
K16	33	Erkek	Evli	1	Önlisans	Kargo memuru	15.000	8.000	Borç kapatma
K17	29	Kadın	Evli	1	Ortaokul	Çalışmıyor	8.500	9.000	Borç kapatma
K18	57	Erkek	Evli	4	Lisans	İmam	7.500	7.500	Borç kapatma
K19	29	Erkek	Evli	0	Lisans	Mühendis	20.000	20.000	Taşıt kredisi
K20	44	Kadın	Evli	2	Lisans	Öğretmen	14.000	11.000	Ev almak
K21	32	Erkek	Evli	1	Lise	Kargocu	40.000	30.000	Ev almak
K22	31	Erkek	Evli	2	Lise	Mobilyacı	8.500	7.500	Ev almak

K23	37	Kadın	Evli	2	Lisans	Proje yöneticisi	27.000	25.000	Borç kapatma
K24	42	Kadın	Evli	2	Lise	Hemşire	15.000	12.000	Ev almak

(1) Katılımcı kodu; (2) Yaş; (3) Cinsiyet; (4) Medeni Durum; (5) Çocuk Sayısı; (6) Eğitim Durumu; (7) Meslek; (8) Aylık Gelir ₺; (9) Aylık Gider ₺; (10) Krediye Başvurma Nedeni.

1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile toplanmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılmaya uygun olduğu belirlenen katılımcılar ile randevu planlanmış ve bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sırasında katılımcıların onayı ile ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler, daha öncesinde hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda yürütülmüştür. Bu formun hazırlanması sürecinde konuyla alakalı sorulardan oluşan toplamda 15 soruluk bir havuz oluşturulmuştur. Bu soru havuzu, aile ve iktisat alanında tecrübeli akademisyenlere gönderilmiş ve sorulara geri bildirim vermeleri talep edilmiştir. Verilen geri bildirimler sonucunda görüşme formunda toplamda 5 sorunun olmasına karar verilmiştir. Burada özellikle en başta belirlenen 15 sorunun, birbirini kapsayıcı, benzer cevaplara götürme ve konu ile az ilgili olma gibi özellikleri etkili olmuştur. 5 soru ile uygun koşulları sağlayan katılımcılar ile pilot görüşmeler yapılmış ve sonucunda soru sayısının aşağıda listelendiği üzere 3 olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Bu sayıya, katılımcıların sosyodemografik bilgilerini elde etmeyi amaçlayan sorular dâhil değildir.

Katılımcılara yöneltilen sorular:

1. Banka kredisine başvurma nedeniniz nedir?

2. Banka kredisi çektikten sonra aile ilişkilerinizde olumlu ya da olumsuz değişim oldu mu?

3. Çektiğiniz kredinin hayat standartlarınızı arttırdığını düşünüyor musunuz?

1.3. Veri Analizi

Araştırmanın veri toplama sürecinin ardından elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi üzerinden araştırmacının öznel yorumlarıyla harmanlanarak, detaylı bir analize tabi

tutulmuştur. Bu süreçte öncelikle yapılan görüşmelerin ses kayıtları deşifre edilmiş ve toplamda 450 dakika uzunluğundaki kayıtlardan 96 sayfa deşifre metni ortaya çıkarılmıştır. Sonrasında bu metinde yer alan bilgiler üzerinde kodlama uygulanarak 15 farklı kod elde edilmiştir. Kredi kullanımına dair belirlenen kodlar 4 farklı tema ile değerlendirilmiştir. Çalışmada yer alan kodlar ve ilgili olduğu temalar şunlardır:

Krediye Götüren Süreçte Borç Sarmalı ve Zayıflayan Güven İlişkileri adlı tema için belirlenen kodlar: (1) var olan kredi borcunu yeni kredilerle ödeme, (2) zayıflayan güven ilişkileri, (3) borç altında ezilme, (4) borcundan ötürü mahcup olma.

Dini Kaygılara Rağmen Krediye Bulaşma ve "Bereketsizlik" adlı tema için belirlenen kodlar: (5) kredinin faizli olması, (6) iç huzursuzluğu ve suçlu hissetme, (7) haram ve bereketsiz para, (8) geçim zorluğu yaşama.

Borç Stresi ve Zedelenen Aile İlişkileri adlı tema için belirlenen kodlar: (9) eşler arası tartışma ve kavgalar, (10) çocuklar üzerinde psikolojik baskı ve tahammülsüzlük, (11) genel aile içi ilişkilerin bozulması ve rol kayıpları, (12) finansal stres.

Kredi Geri Ödemesi Sürecinde Sosyal ve Maddi Koşulların Kötüleşmesi adlı tema için belirlenen kodlar: (13) sosyal hayatın bozulması ve sosyalleşme sorunları, (14) maddi olarak daha kötü duruma düşme, (15) aile bütçesinin bozulması.

Çalışmanın farklı yerlerinde bulguları değerlendirmek ve aktarımı kolaylaştırmak için alıntılar aşağıdaki formatta gösterilmiştir:

(K1, 35): (Katılımcı 1, Yaşı)

1.4. Etik Uygunluk

Araştırmanın etik kurallara uygun yürütüldüğüne dair İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan 27.12.2022 tarihli ve 576329 sayılı onay alınmıştır.

2. Bulgular

Araştırma ile elde edilen verilerin analizi sonrasında *Krediye Götüren Süreçte Borç Sarmalı ve Zayıflayan Güven İlişkileri; Dini Kaygılara Rağmen Krediye Bulaşma ve "Bereketsizlik"; Borç Stresi*

ve Zedelenen Aile İlişkileri; Kredi Geri Ödemesi Sürecinde Sosyal ve Maddi Koşulların Kötüleşmesi olmak üzere 4 tema ortaya çıkmıştır.

Temaları detaylı bir şekilde ele almadan önce katılımcıların sosyodemografik verilerinde bazı önemli hususlara değinmek yerinde olacaktır. Bu çalışmada yer alan ve hayatında en az 1 kez banka kredisine başvuran katılımcıların yaş ortalaması 38'dir. Neredeyse tamamı eşiyle birlikte yaşayan katılımcıların ortalama çocuk sayılarının 1-2 ve genelde lise ve lisans mezunu oldukları görülmektedir. Halihazırda çalışmayan çok az katılımcı vardır ve genelde özel sektörde, orta alt gelir grubuna ait oldukları gözlenmektedir. Gelir gider dengeleri açısından ortak bir eğilimden bahsetmek zor olsa da genelde kazançlarının giderlerini karşılamaya yettiği, ancak kredi ödemelerinden ötürü tasarruf yapamadıkları ve uzun süreye yayılan borç ödemeleri olduğu anlaşılmaktadır.

Çekilen kredi tutarı dikkate alındığında, kredinin çekildiği günümüz tarihinden ne kadar uzak olduğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Genellikle 2000-2007 tarihleri arasında çekilen ve hala ödemesi devam eden kredi tutarları 15.000 TL ile 50.000 TL arasında değişmektedir. 2007-2015 tarihleri arasında çekilen kredi miktarları ise genelde 100.000 TL'yi aşmamaktadır. Ancak son birkaç yılda çekilen kredilerin geri ödemeleri 500.000 TL ile 1 milyon TL arasında değişmektedir. Bu miktarların zamanla giderek daha büyük rakamlara ulaşmasında özellikle pandemi ile birlikte yaşanan parasal genişleme politikaları ve bu politikaların doğurduğu enflasyon sebebiyle fiyatlar genel seviyesindeki yükselişin etkili olduğu ileri sürülebilir. Çekilen kredi tutarının büyüklüğü ile aile sisteminde yaşanan sosyal bozulmalar arasında pozitif yönlü bir korelasyondan bahsetmek mümkündür.

Araştırmanın katılımcılarının krediye başvurmaları temelde 3 ana sebebe dayanmaktadır. Bunlar arasında mevcut borçları kapatmak üzere yeni kredi çekenler %38'lik bir paya sahipken araç sahibi olmak üzere krediye başvuranlar %33 oranındadır. Ev sahibi olmak üzere kredi temin eden katılımcıların oranı %16'dır. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, her ne kadar kredi çekmenin özel bir sebebi varmış gibi anlaşılsa da, yapılan görüşmelerin geneli dikkate alındığında, aslında birden fazla faktörün bir araya gelmesi sonrası krediye başvurma ihtiyacının hasıl olduğu anlaşılmaktadır.

2.1. Krediye Götüren Süreçte Borç Sarmalı ve Zayıflayan Güven İlişkileri

Araştırmadan elde edilen bulguların tematik incelemesi öncelikle katılımcıların kredi ile ilk temaslarına kendilerini sevk eden maddi şartlarla alakalıdır. Bu şartlar arasında mevcut borçları karşılayamamaktan ötürü yeni kredi çekerek zaman kazanma çabası en üst sırada yer almaktadır. Tablo 1'de yer alan 10. Sütun krediye başvurma nedenlerini sıralamaktadır. Araştırmada yer alan 24 katılımcıdan 9'unun (%38) yeni krediye başvurma gerekçesi mevcut borcu kapatmak üzere yeni krediye başvurmaktır. Dolayısıyla, katılımcıların %38'i bu amaçla daha önce defalarca başvurdukları kredi mekanizmasına bir kurtarıcı gözüyle yeniden başvurmaktadır.

"Kartı da kullanmaya başladım. Bu sefer harcıyorsun, ödeme geldiğinde gelir yok ödemen için, pandemi devam ediyor falan gibi. Sonrasında onu da kapatmak için bu sefer hepsi tek bir yerden olsun tek bir elinden ödeyeyim, bir o banka bir o banka olmasın diye bir tane daha çekmiş oldum aynı yerden derken bunlar böyle üst üste bine bine bine. O hale gelmiş oldu." (K6, 37)

Bu ifadeden anlaşıldığı üzere, katılımcıların önemli bir bölümü mevcut borçlarını ödemek veya daha önce çekilmiş kredileri kapatmak için yeni kredilere başvurmuştur. Bu durum, borçlarını daha düzenli ve tek bir yerden ödemelerini sağlamış ve bazı katılımcılar için daha mantıklı bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Ancak, katılımcıların pek çoğu için bu durum bir sarmal haline gelmiş ve mevcut borcu kapatmak niyetiyle çekilen bir krediyi kapatmak üzere sürekli yeni krediler birbirini takip etmiştir.

"Yeni evlendiğim zaman bütçem yetmediği için banka kredisine başvurmuştum evlilik için. Bir de eşya alımı, düğün masrafları, nikah masrafları, diğer masraflar vs. Tabii eşimin de benimle evlendiğimiz dönemde maaşlarımız çok düşük seviyedeydi. Hane geçimini sağlayabilmek adına ek ihtiyaç duyuyorduk. Banka kredisiyle bu ihtiyacımızı o dönemde gidermiştik. Sonra o krediyi başka bir ihtiyaç çıktı, bir ameliyat durumu oldu. Mecburen tekrar o krediyi kapatıp yeni bir büyük kredi çektik derken böyle bir sarmalla birlikte bugüne kadar geldi bu borç." (K1, 34)

"İşin içerisinden çıkamadığımız durumlar oluyor. Yani ben özellikle son bir yılda çok fazla kredi kullandım. Limitleri yüksek olmayabilir. Ama kullandım yani hep işte bir şekilde sonuçta çıkmaza girdiğimizde krediye başvuruyorsunuz." (K23, 37)

Katılımcılarda, çekilen kredilerin geri ödeme süreçlerindeki sorunların, borçluluğu daha da derinleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu durum karşısında, katılımcıların bankalardan ziyade yakınlarından borç almayı tercih etmesi, maliyeti düşürebilecek bir alternatif olarak düşünülebilir. Ancak, zedelenen güven ilişkileri yakınlardan borç almayı zorlaştırmaktadır.

"Babamın bir borcu vardı o dönem ama şöyle, çalışan birkaç tane de aracı vardı. İş değişikliğinden ötürü araçlar 2 ay çalışmayacaktı. O dönemde ama borçlar duruyordu. Ben de artık insanlardan borç aramaktan sıkılmıştım. Yani sürekli al ver al ver al ver yapmaktan. Vallahi işte bir halt edip gidip kredi çektik yani. Ben o dönemi nasıl atlatacağımızı düşünürken hani bu süreç çok yıpratıcı 3-5 yıllık bir süreçti. Ben artık sıkılmıştım hani Ali'yi ara para iste Veli'yi ara para iste. Hani Ali Veli de kalmadı yani etrafımızdaki herkesten iki üç sefer istediğimiz için artık şey. Hani belki aynı kişiden dördüncüyü istesem gene verecekti ama. Şey ben artık isteyecek yüzüm kalmamıştı yani." (K4, 36)

"Kardeşlerimden işte çok yakın bildiklerimden aslında toplamda bir 10 bin lira bulabilmiş olsaydım hiç krediye ulaşmayacaktım. … ve olmayacağını düşünmediğim insanlardan istemedim. Bu noktada nefsimle çok mücadele ettim. Bir tarafım hiç kimseye belli etme yapacak bir şey yok, git kredini çek dedi. Bir tarafım hayır. Şartları zorla, gurur bu konuda devreye girmez, vebali alma diye. Ben o tarafını dinlemiş oldum." (K6, 37)

"Yani bir de şunu da sevmiyorum. Kimseye ben muhtaç olmayı yani hep kendi ayaklarım üstünde durmuşumdur. İnsanların da böyle verdiği zaman kafama kakmasını istemem. Hani atıyorum o dönem borç alırsınız ama o senede eşinle tatile gitmişsindir. Örnek veriyorum ya da hafta sonu çocuklarına pikniğe gidiyorsun. X bir yere gidiyorsun. Aa bak ben ona para verdim. O bana borcunu ödeyeceğine hayır borcunu zaten ödeyecektir. Hani belli bir sürü istemişimdir. Ama o dönemde onlara yaptığım için onların gözüne batar. Konuşurlar." (K11, 40)

"İnsanlar daha pratik yollardan, eşinden, dostundan yardım alamayınca, borç alamayınca bankaya düştüler." (K18, 57).

Yukarıda K11 ve K18 katılımcılarının ifade ettiği üzere insanların tüzel bir kişilik olan banka yerine gerçek kişilerden borç alma konusunda isteksizliklerinin arkasında yatan en temel sebepler arasında verilen borcun başa kakılması, borcun altında ezilme, borç veren kişiye minnet duyma ve borçlu olmaktan utanma yer almaktadır. Bu gibi sebeplerden ötürü katılımcılar daha mekanik ilişkiler içeren ve en azından kredi çekme süreç ve sonuçlarında

karşılaşılabilecek riskleri önceden tahmin edebildikleri kurumlar olan bankalarla borçlu-alacaklı ilişkisi kurmayı tercih etmişlerdir.

2.2. Dini Kaygılara Rağmen Krediye Bulaşma ve "Bereketsizlik"

Araştırmada yer alan katılımcı profilinin ekseriyeti, yoğun bir şekilde çektikleri kredinin faizli olmasından yakınmakta ve bu durumu bir tür iç huzursuzluğu olarak ifade etmektedir; ancak bu hassasiyete rağmen ekonominin reel durumu ve özellikle pandeminin yarattığı gelir kayıplarının bir şekilde telafi edilmesi ve eski refah seviyesine kavuşma isteği ağır basmaktadır. Bu durum bir taraftan çekilen kredinin maddi rahatlama sağlaması beklentisini getirirken diğer taraftan günah işlemiş olmanın verdiği bir kaygıyı ve dolayısıyla aile ilişkilerinde genel bir bereketsizliği ön plana çıkarmaktadır.

"Yani zaten haram olduğu için hani zaten sorunlar olmaya başladı. Bizim ailemiz olumsuz etkiledi yani. Zaten kat kat faiz de ödediğimiz için onunla ilgili yapmak istediğimiz iş de olmadı falan. Baştan sorunlu başlayınca sonra sorunlu gitti yani çok zor ödedik. … Olumsuz etkiledi, kavga ettik yani bununla ilgili. Ondan sonra evimizde hani bence bereketsizlik de oldu. Hani onunla alakalı sorunlar yaşamaya başladık falan." (K5, 29)

"Yani söyleyeyim açıkçası eşim bu tarz şeyleri fazla sevmez. Özellikle faiz olduğu için sevmez. Çünkü öyle bir ailede yetiştiği için sevmiyordu. … Hatta bazen buna bulaştığımızdan beri kendimizi doğrultamıyoruz. Hani böyle bir bereketsizlik gibi. Sanki önceden diyor bankalara borcumuz olmadan önce daha rahat kenarda paramız oluyordu. Daha bir toparlayabiliyorduk. Şimdi sanki diyor 100 lira borcumuz var gibi hissediyorum falan. Maalesef ama şey olduğu durumlarda o noktalara başvuruyoruz açıkçası." (K11, 40)

"Tekrar ediyorum yani biz evlendiğimizde belki daha lüks yaşıyorduk. Eşimle tatile çıkabiliyorduk, kıyafetlerimizi daha kısa sürelerde değiştiriyorduk yıprandığını görüp. Şimdi mesela daha da idare etmek zorunda kalıyoruz. Bunu tekrar ediyorum, bilimsel olarak ekonomik gerçekler ortada ama biz geçmişten daha alım seviyesi olarak daha aşağı indik ve bunda hakikaten de bereketin olmadığını düşünmeye başladık eşimle. Manevi bir şey yani aslında." (K1, 34)

"Yani bu faiz ve kredi yani faiz kredi belası yani toplumda bence yani fuhşiyat kadar açık saçıklık kadar harama meyletmek kadar çok çok kötü bir şey yani. Toplumları ifsad ediyor, farkında olmuyor,

bereket gidiyor. Çok korkunç bir şey yani ama kimse bunun bu korkusunun farkında olmadığı için hani bire bir zarar görürse ancak bu kadar hani bence de bu kadar farkındalık yoktu." (K6, 37)

Yukarıda verilen bu dört görüş, katılımcıların faizli kredi kullanma ve bunun aile ve kişisel refah üzerindeki etkileri üzerine deneyimlerini yansıtırken, bu deneyimlerin dinamiklerini ve yaşanan çatışmaları öne çıkarmaktadır.

K5 ailesinin kredi kullanımına olan tepkisini dile getirirken faizli kredi kullanmanın eşinde dini açıdan bir suçluluk duygusu yarattığından bahsetmektedir. Bu durum, eşler arasında anlaşmazlıklara yol açma ve genel aile dinamiklerini olumsuz yönde etkileme konusunda oldukça önemli bir faktördür. Örneğin, faiz yükü ve kredi borcunun zamanında ödenememesi, planlanan işin başarısızlığına ve ailenin mali durumunun daha da kötüleşmesine neden olur. Bu, katılımcının ifade ettiği "bereketsizlik" kavramını somutlaştırır ve hem finansal hem de kişisel refah açısından verimlilik, huzur ve memnuniyetin azaldığı bir durumu ifade eder.

K11'in deneyimi, çaresizlik ve zorlu yaşam koşullarının faizli kredi kullanma kararını nasıl etkileyebileceğini gösterir. Ekonomik sıkıntıların ağırlaştığı bir dönemde, katılımcı ve eşi, küçük çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için kredi kullanma kararı alır. Bu durum, eşinin genel olarak faizli kredi kullanmaya karşı olan tavrıyla çelişir, bu da aile içinde bir gerilim ve suçluluk duygusu yaratır. Katılımcı, kredi ödemeleri nedeniyle eskiden var olan birikimlerinin azaldığını ve bu durumun genel bir "bereketsizlik" hissi yarattığını ifade eder.

K1 faizli kredi kullanmanın etkilerini daha geniş bir ekonomik perspektiften inceler. Katılımcı, gelirlerinin artmasına rağmen yaşam standartlarının düştüğünü belirtir. Bu durum, katılımcının "bereketsizlik" kavramına ilişkin algısını derinleştirir ve genel bir manevi rahatsızlık hissi yaratır. Katılımcı, bu durumun hem mali hem de manevi bir etkiye sahip olduğunu belirtir.

Son olarak, K6, faizli kredi kullanmanın toplum üzerindeki genel etkisine dikkat çeker. Bu katılımcı, faizli kredi kullanmanın, fuhuş ve açık saçıklık gibi toplumda kabul görmeyen diğer eylemler kadar haram ve yıkıcı olduğunu ifade eder. Katılımcı, bu durumun toplumu ifsat ettiğini ve genel bir "bereketsizlik" hissi yarattığını belirtir.

Sonuç olarak, bu alıntılar faizli kredi kullanmanın hem aile hem de toplum üzerindeki karmaşık etkilerini ve bu etkilerin dini ve sosyo ekonomik çerçevelerle nasıl iç içe geçtiğini gösterir. Bu karmaşık dinamikler, dini inançlarla ekonomik gerçekler arasındaki çatışmayı ve bunun bireylerin ve ailelerin yaşamları üzerindeki etkisini 'bereketsizlik' başlığı altında daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

2.3. Borç Stresi ve Zedelenen Aile İlişkileri

Katılımcılar, kredi çektikten sonra aile ilişkilerinde yaşadıkları olumsuzlukları bir dizi dile getirmişlerdir. Bu olumsuzluklar, genellikle borç stresi, maddi zorluklar ve finansal endişeler nedeniyle ortaya çıkmıştır.

1. Eşler Arasında Tartışmalar: Kredi çekme ve borçlanma süreci, çoğu katılımcının eşi ile ilişkilerini etkilemiştir. Bazı katılımcılar, kredi borcu nedeniyle eşleriyle daha fazla tartıştıklarını ifade etmişlerdir.

"Eşimle tartışıyoruz. Çünkü bir de borçlar var. Onun da benim de aklıma geliyor, sürekli bir borç var." (K2, 30)

Bu durum, genellikle mali konularla ilgili çiftler arasındaki fikir ayrılıklarından kaynaklanmaktadır. Özellikle kredi çekilmesi konusunda farklı görüşlere sahip olan çiftler arasında, kredinin geri ödeme planı ve ödemelerin bütçeye nasıl dâhil edileceği konusunda tartışmalar yaşanmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, kredi çekilmesinin ev halkı üzerindeki mali yükü artırması ve bu durumun tüketime ve yaşam standartlarına yansıması da eşler arasında çatışmalara yol açabilir. Bu çatışmalar, genellikle taraflardan birinin ya da her ikisinin çekilen kredinin yönetimi ve geri ödemesi konusunda yaşadığı stres ve endişelerden kaynaklanabilir.

2. Çocuklar Üzerinde Baskı: Katılımcıların bir kısmı, kredi yükünün çocuklarına olan etkileri konusunda endişelerini belirtmiş, borçların ve maddi zorlukların çocuklar üzerinde gereksiz baskı oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

"Çocuklarımın üzerine çok gittim. Yani maddi olarak değil de manevi olarak. Yani kredi çektiğim zaman, borç altına girdiğim zaman." (K10, 40)

Bu durum, ailenin mali durumunun çocuklar tarafından da hissedilmesine neden olabilir. Ebeveynler, mali zorlukları çocuklarından saklamak isterken, bu durumun genellikle

çocuklar üzerinde bahsedildiği üzere bilinçli veya bilinçsiz bir baskı oluşturduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, aile bütçesi daha sıkı hale geldiğinde çocukların tüketim alışkanlıkları değişmekte veya çocuklardan bazı mali konularda daha fazla sorumluluk alması istenmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin mali stresi çocuklarına da yansımış ve bu durum çocuklar üzerinde duygusal bir yük oluşturmuştur.

3. Genel Aile İlişkileri: Borçlar ve maddi zorluklar, genel olarak aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, aile içinde gerginliklere ve huzursuzluğa yol açmıştır.

"Borçlar arttı ve bu durum aile içindeki ilişkileri olumsuz etkiledi. Özellikle çocuklar üzerinde büyük bir baskı oluşturdu." (K15, 48)

Finansal stres, aile bireyleri arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemekte ve bu durum, aile içi anlaşmazlıkların ve çatışmaların artmasına neden olmaktadır. Kısacası, kredi çekilmesi sonucunda artan mali yük, aile bireylerinin birbirlerine olan tutumlarını ve ilişkilerini değiştirmiştir.

Sonuç olarak, banka kredisi çekilmesi, aile dinamiklerinde ve ilişkilerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Eşler arasındaki tartışmalar, çocuklar üzerindeki baskı ve genel aile huzurunda yaşanan kayıp, finansal stres ve baskının sonuçları olarak düşünülebilir. Bu nedenle, kredi çekilmesi gibi büyük finansal kararlar alınırken, bu kararların aile üzerindeki potansiyel etkileri bu örneklem grubunda doğrudan hissedilmektedir. Özellikle uzun vadeli ve büyük miktarlı krediler, geri ödeme sürecinin aile bireyleri üzerinde mali ve duygusal bir yük oluşturmuştur. Ayrıca, aile bireyleri arasında bu tür kararlar alınırken açık ve şeffaf bir iletişim sürecinin yürütülmesi, kredinin getirebileceği olası zorluklar ve çözüm yolları hakkında ortak bir anlayışa varmak hususunda yardımcı olabilecekken bu tarz iletişim kanallarının kapalı olduğu gözlenmektedir. Bu sebeple, aile içi çatışmalar giderek artmaktadır.

2.4. Kredi Geri Ödemesi Sürecinde Sosyal ve Maddi Koşulların Kötüleşmesi

Katılımcıların kredi geri ödemelerinde yaşadıkları zorluklar hem sosyal hayatlarında hem de maddi şartlarında belirgin değişiklikler meydana getirmiştir. Bu zorlukların ana başlıkları ve etkileri şu şekilde sıralanabilir:

Sosyal Hayatta Değişimler:

Bazı katılımcılar, kredi geri ödemeleri nedeniyle maddi sıkıntı yaşadıklarını ve lüks harcamaları kısıtlamak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

"Biz evlendiğimizde belki daha lüks yaşıyorduk. Eşimle tatile çıkabiliyorduk, kıyafetlerimizi daha kısa sürelerde değiştiriyorduk yıprandığını görüp. Şimdi mesela daha da idare etmek zorunda kalıyoruz. Bunu tekrar ediyorum, bilimsel olarak ekonomik gerçekler ortada ama biz geçmişten daha alım seviyesi olarak daha aşağı indik" (K1, 34).

Bu durum, katılımcıların sosyal aktivitelere katılımı ve seyahatlerini sınırlandıran, ailece yapılan etkinliklere harcanan bütçeyi azaltan ve genel olarak yaşam standartlarını olumsuz etkileyen bir etki yaratmıştır.

Maddi Şartlarda Değişimler:

Kredi geri ödemeleri, katılımcıların maddi şartlarında belirgin etkilere neden olmuştur. Kredi taksitleri, aile bütçesinden düzenli olarak kesildiği için harcamaların planlanması ve kontrolü artık daha fazla önem arz etmektedir. Bazı katılımcılar, kredi geri ödemelerinin düşük gelirleri üzerinde ağırlık yarattığını ifade etmiştir. Bu durum, ay sonlarında sıkıntı yaşanmasına ve bazı temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır.

"Yani şöyle evde harcamamız gereken miktarı öncesinde daha fazla hesaplayarak harcıyorduk. Ya da çocuğun eğitimiyle alakalı servis gideri, yemek gideri gibi şeyleri daha düşük planlıyorduk, daha düşük hesaplıyorduk geçtiğimiz sene krediyi çekerken. Ama şu an bunlar iki katına çıkmış durumda. O yüzden vermiş olduğu stres var. …" (K7, 42).

Sonuç olarak, katılımcıların kredi geri ödemelerinde yaşadıkları zorluklar hem sosyal hayatlarında hem de maddi şartlarında değişimlere neden olmuştur. Bazı katılımcılar maddi sıkıntılar yaşarken diğerleri ise belirli fedakârlıklar yapmak zorunda kalmıştır. Kredi geri ödemeleri, aile bütçesinin düzenlenmesini ve harcamaların kontrolünü gerektirerek katılımcıların yaşam standartlarını olumsuz etkilemiştir. Kredi faizleri de bazı katılımcılar için ilave maddi yük oluşturmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Kredi mekanizması insanlık tarihinden beri var olagelen ve toplumsal ilişkilere yön veren önemli uygulamalardan biridir.[23] Eski dönemlerde bireylerin kendi arasında geliştirdiği bu mekanizma gerçek kişiler arasında ahlaki bir sorumluluk ve güven ilişkisi tesis ederken ihtiyaçları karşılamada dayanışmayı arttıran önemli toplumsal bir rol icra etmiştir.[24] Özellikle İslam toplumlarına bakıldığında kredi ihtiyacı duyan gerçek kişiler ve kurumlar yardımlaşma esaslı ya da ortaklıklar üzerinden bu ihtiyacı temin etmiştir.[25] Bu bağlamda esnaf ve lonca teşkilatları, karz-ı hasen, sadaka, zekât ve para vakıfları gibi çeşitli kurumsal yapılar ortaya çıkmıştır.[26] Burada iki husus ön plana çıkmaktadır. Birincisi, modern öncesi dönemde kredi bireysel bir sorumluluk olmaktan öte içinde yaşanılan toplumda kişinin statüsünü de aynı zamanda etkileyen toplumsal bir etkiye sahiptir.[27] Yani, krediye başvurmak beraberinde ahlaki bir sorumluluk yüklenmek anlamına gelir ve kredi geri ödemesi keyfi olarak zamanında yerine getirilmediğinde modern dönemdeki faiz gibi maddi bir yaptırımdan çok toplumsal olarak dışlanma ve borçluyla ilişkilerin buna göre yeniden gözden geçirilmesi gibi müeyyideler yaratmaktadır. Zira, modern öncesi dönemde toplumsal ilişkileri şekillendiren din faktörü dikkate alındığında semavi dinlerin tamamında borcun yeniden yapılandırılmasında faiz işletilmesi yasaklanmış, bunun yerine toplumsal müeyyideler uygulanmıştır.

Modern döneme gelindiğinde borç ilişkisi ahlaki bir kaygı olmaktan çıkmış ve bireysel bir alana hapsedilmiştir.[28] Borçlunun borcunu bilinçli şekilde ötelemesi en fazla faiziyle kat kat ödeme cezası anlamına gelmektedir. Bu açıdan günümüzde borcunu ödemeyen kişi toplumsal statü olarak herhangi bir ciddi kayıp yaşamaktan öte 'borç yiğidin kamçısıdır' gibi övgüleri de hak edecek iş yapmış olarak görülmektedir. Oysa, yine İslam tarihinden görüldüğü üzere, Hz.

[23] James Heffernan, "The Credibility of the Credit Hour: The History, Use, and Shortcomings of the Credit System", *The Journal of Higher Education* 44/1 (1973).

[24] David Graeber, "Debt, Violence, and Impersonal Markets: Polanyian Meditations", *Market and Society: The Great Transformation Today*, ed. Chris Hann - Keith Hart (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

[25] Harun Şencal – İsa Yılmaz, "Morality of Finance: An Islamic Economics Approach", *The Islamic Finance Industry: Issues and Challenges,* ed. Burak Çıkıryel - Tawfik Azrak (New York: Routledge, 2023), 118.

[26] Murat Çizakça, *A Comparative Evolution of Business Partnerships: The Islamic World and Europe, with Specific Reference to the Ottoman Archives*, (London: Brill Publications, 1996).

[27] Bloch Maurice - Parry Jonathan (ed.), *Money and the Morality of Exchange*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1989).

[28] Richard Dienst, *The Bonds of Debt: Borrowing Against the Common Good* (London: Verso Books, 2017).

Peygamber borçlu duruma düşmekten Allah'a sığınmaktadır.[29] Öyle ki, borçlu kişinin borcu yakınları ödeyene dek cenazesi bekletilmektedir.[30]

Günümüzde kredi mekanizmasının ortaya çıkardığı ikinci önemli husus borcun gerçek kişi ve tüzel kişi arasında gerçekleşmesinin kaynaklanan ahlaki bozulma ile yakından alakalıdır.[31] Borçlu kimse çağdaş dönemde genellikle banka aracılığıyla krediye erişme imkanına sahiptir. Zira, en yaygın borçlanma biçimi budur. Bu borç ilişkisi tüzel kişi olan bankanın borç veren tarafta borçlunun öznel şartlarını gözetmeksizin yaşadığı zor duruma karşı standart bir refleks geliştirmesine yol açmıştır.[32] Bankalar, örneğin, borcunu çeşitli sebeplerden ötürü tehir etmek isteyen müşterilerine daha yüksek bir faiz oranıyla yeniden borç yapılandırması ya da hukuki yollara başvurarak haciz uygulama seçeneklerini sunmaktadır. Ancak, borç ilişkisi gerçek kişiler üzerine kurulu olsaydı borçlunun içinde bulunduğu şartları gözeterek borcun faiz işletmeksizin bir süre daha tehiri mümkün olabilirdi. Gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında gerçekleşen bu duygusuz ve mekanik borç ilişkinin tercih edilmesi[33] bu çalışmada katılımcıların borç ihtiyacı hissettiklerinde önce yakınlarından borç istemeyi akıllarına getirmesi örneğinde açıkça görülmektedir. Ancak, zedelenen güven ilişkileri borçluların yakınlarından borç isteme cesaretlerini kırmakta ve mahcup edilmeyecekleri duygusuz bir mekanizma olan bankaya yönlenmelerine ve faiz sarmalına girerek daha yüksek bir borçla karşılaşmalarına sebebiyet vermiştir.

Borcun toplumsal bir ahlaki sorumluluktan yoksun olması bu çalışmada görüldüğü üzere bireylerin ve hane halklarının borçla yalnız başına bırakılması ve faizli kredi mekanizması dışında bir alternatife yönelmede çaresiz kalması anlamına gelmektedir. Katılımcıların bazılarının belirttiği üzere ileride rahatlıkla ödeyebilecekleri ihtiyaç duydukları miktarın yakın çevrelerinden temin edilmesi durumunda kendilerinde maddi olumsuzluk yaratmayacağı bilinirken bu kimseler yakınlarından borç alamadıkları için faizli borç veren

[29] Harun Şencal – İsa Yılmaz, "Morality of Finance: An Islamic Economics Approach", 121.

[30] Müslim, Ferâiz, 14; Nesâî, Cenâiz, 67.

[31] Tekin Akdemir – Şahin Yeşilyurt, "Borç Etiği ve Borç Etiği Perspektifinden Osmanlı Devleti'nde Dış Borçlar", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22/2 (2017).

[32] Harun Şencal, "Ticari İşletmelerin Tüzel Kişiliğe Sahip Olmasının Sonuçları: İslam Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme", *İstanbul İktisat Dergisi* 71/2 (2021).

[33] Valentino Cattelan, "Property (Māl) and Credit Relations in Islamic Law: An Explanation of Dayn and the Function of Legal Personality (Dhimma)", *Arab Law Quarterly* 27/2 (2013).

banka çözümüne başvurmak zorunda kalmışlar ve uzun süre faiz borcu ile yükselen toplam maliyetler altında ezilmişlerdir. Bu zorluk, aile içinde sadece maddi zorluk olarak kendini göstermemiş, aynı zamanda aile içi ilişkilerin bozulduğu, stresi, psikolojik ve ruhsal çöküntüleri de beraberinde getirmiştir.

Küresel piyasaya egemen olan kredi sisteminin yarattığı eşitsizlikler göz önüne alındığında bu sisteme alternatif oluşturmak kolay gözükmemektedir.[34] Ancak, yine de, sivil ve kamu alanında bazı yenilikler sayesinde lokal de olsa iyileştirmeler mümkündür. Kamu politikaları arasında öncelikle borçlunun sürekli faizli kredi ile ayakta durmasını ve borç sarmalına girmesini engelleyecek bir refah seviyesi yakalamak oldukça önemlidir. Bunun için öncelikle ülkelerin milli gelir ve büyümeye odaklanmak yerine servetin adil bölüşümünü temel gündemine alması gerekmektedir.[35] Bu sayede, servet alt, orta ve üst sınıflar arasında dengeli bir dağılım gösterir ve borç ve kredi mekanizmasına daha az ihtiyaç duyulabilir. Aynı durum, işletmelerin kredi ile büyüme stratejileri yerine ortaklıklar kurarak ticareti sürdürme tercihlerine yönelmelerini gerektirmektedir.

Arzu edilen refah seviyesi ve gelirin adil bölüşümü ile beraber kamu politikaları finansal okuryazarlığı arttırarak kredi ihtiyacı duyan grupların doğru finansal enstrümanlara yönelmelerini sağlayabilir.[36] Örneğin, bir yatırım projesi için kredi arayan yatırımcının kitle fonlaması, karz-ı hasen sandıkları ve melek yatırımcılık gibi fon bulma çözümlerinden haberdar olması ekonomide yatırım maliyetlerini yukarılara taşıyan faizli krediler yerine daha düşük maliyetli ortaklıklara yönelmesini ve riski paylaşarak daha yüksek ve adil gelir sağlamasını kolaylaştırabilir.[37] Bu sayede, borç ile büyümek anlayışı yerine ortaklıklar tesis ederek refahın paylaşıldığı bir planlama yapılması mümkün olabilir.

Kredi sisteminin aile sistemi üzerinde yarattığı baskıyı azaltacak faktörlerden daha önemlisi kamu politikaları yanında sivil toplum ayağı ile mümkündür. Bu anlamda, örneğin,

---

[34] Steffen Murau – Jens van't Klooster, "Rethinking Monetary Sovereignty: The Global Credit Money System and the State", *Perspectives on Politics* (ed.) Michael Bernhard - Daniel I. O'Neill (Cambridge: Cambridge University Press, 2022).

[35] Mustafa Özel, "Modern İktisat, Din ve Ahlâk", *IV. Ahlâk Şûrası: İnsan, Ahlâk ve İktisat: Prof. Dr. Sabahattin Zaim Hocanın Aziz Hatırasına* 15-17 Eylül 2017 Hatay.

[36] Serpil Sumer – Tuncer Gövdeli, "Finansal Okuryazarlık ve Finansal Davranış Üzerine Bir Çalışma", *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 1(1) (2020).

[37] Sabri Orman, *İktisat, Tarih ve Toplum* (İstanbul: Küre Yayınları, 2010), 161.

faizsiz kredilerin yaygınlaştırılması[38], kooperatif gibi dayanışma usulü ile ihtiyaçların karşılanması ve mikrofinans gibi uygulamalarla dezavantajlı gruplara dönük hizmetler verme anlayışının yaygınlaştırılması hedeflenmelidir.[39] Ayrıca, aile ve akrabalık ilişkileri ne kadar güçlü olursa banka çözümüne başvurmadan zorda kalanı yakın çevre üzerinden finansal olarak rahatlatma o kadar mümkün olabilir.

Son olarak, faiz sisteminin aile ilişkilerinde yıpratıcı bir role sahip olduğu unutulmamalıdır. Araştırmaya katılan kişilerin önemli bir kısmının hayatlarına faiz girdikten sonra yaşadıkları memnuniyetsizlikleri ve bereketsizliği dile getirdikleri dikkate alınırsa faizsiz kredi yöntemlerine başvurmanın aile kurumunu korumada, evin maddi idaresinin kolaylaştırılmasında önemli olduğu söylenebilir.

Kaynakça / References

Akdemir, Tekin –Yeşilyurt, Şahin. "Borç Etiği ve Borç Etiği Perspektifinden Osmanlı Devleti'nde Dış Borçlar". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22/2 (2017), 379-405.

Aktaş, Aliye Mavili. "Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 7/7 (2004), 1-10.

Alpar, Başak Işıl. "Türkiye'de Hanehalkı Borçluluğuna İlişkin Güncel Bir Değerlendirme ve Hanehalkı Borçluluğunun Muhtemel Sonuçları". *Erciyes Akademi* 36/3 (2022), 1314-1346.

Altan, Mikail - Göktürk, İbrahim Emre. "Türkiye'de Kredi Kartlarının Toplam Özel Nihai Tüketim Harcamalarına Etkisi: Bir Çoklu Regresyon Analizi". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18/1 (2007), 25-47.

Aslan, Gürdal. "Krizler Çağında Yoksulluk: Sosyal Transferlerin Önemi ve Etkinliği". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22/54 (2022), 169-195.

Başaran, Bülent. vd. "Kredi Kartlarının Rasyonel Kullanımını Etkileyen Bireysel Faktörler". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 7/2 (2012), 67-93.

Buğday, Esna Betül. vd. "Tüketicilerin Bireysel Kredi Kullanımı Davranışlarının Analizi". *İşletme Araştırmaları Dergisi* 12/2 (2020), 1130-1148.

Castells, Manuel. *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2. Cilt.* çev. Ebru Kılıç. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Cattelan, Valentino. "Property (Māl) and Credit Relations in Islamic Law: An Explanation of Dayn and the Function of Legal Personality (Dhimma)". *Arab Law Quarterly* 27/2 (2013), 189-202.

Comelli, Martino. "The Impact of Welfare on Household Debt". *Sociological Spectrum* 41/2 (2021), 154-176.

[38] Mücahit Özdemir, *40 Soruda Karz-ı Hasen* (İstanbul: İktisat Yayınları, 2020).

[39] Salih Ülev, "İslami Mikrofinans: Bir Literatür İncelemesi", *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi* 12/1 (2022).

Çizakça, Murat. *A Comparative Evolution of Business Partnerships: The Islamic World and Europe, with Specific Reference to the Ottoman Archives*. London: Brill Publications, 1996.

D'Alessio, Giovanni. "Household Over-Indebtedness and Bankruptcy: Causes and Consequences". *Journal of Economic Surveys* 3/22 (2018), 518-535.

Demirtaş, Mustafa. "Neoliberalizmde Borç ve Öznellik". *Sosyoloji Dergisi* 37/1 (2018), 41-52.

Dienst, Richard. *The Bonds of Debt: Borrowing Against the Common Good.* London: Verso Books, 2017.

Ergül, Barış –Yılmaz, Veysel. "COVID-19 Salgını Süresince Aile İçi İlişkilerin Doğrulayıcı Faktör Analizi ile İncelenmesi". *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* Özel Sayı (2020), 38-51.

Gathergood, John. "Self-Control, Financial Literacy and Consumer OverIndebtedness". *Journal of Economic Psychology* 33/3 (2012), 590-602.

Graeber, David. "Debt, Violence, and Impersonal Markets: Polanyian Meditations". *Market and Society: The Great Transformation Today*. ed. Chris Hann - Keith Hart 106-132. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Heffernan, James. "The Credibility of the Credit Hour: The History, Use, and Shortcomings of the Credit System". *The Journal of Higher Education* 44/1 (1973), 61-72.

Kindleberger, Charles P. *Finansal Krizler Tarihi: Çılgınlık, Panik ve Çöküş*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2017.

Lazzarato, Maurizio. *Borçla Yönetmek.* çev. Şule Çiltaş. İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2015.

Lea, Stephen E.G. "Debt and Overindebtedness: Psychological Evidence and its Policy Implications". *Social Issues and Policy Review*, 15/1 (2021), 146-179.

Maurice, Bloch – Jonathan, Parry (ed.). *Money and the Morality of Exchange*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

Murau, Steffen –Klooster, Jens van't. "Rethinking Monetary Sovereignty: The Global Credit Money System and the State". *Perspectives on Politics.* ed. Michael Bernhard - Daniel I. O'Neill 1-18. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.

Müslim, Ferâiz, 14; Nesâî, Cenâiz, 67.

Orman, Sabri. *İktisat, Tarih ve Toplum.* İstanbul: Küre Yayınları, 2010).

Özdemir, Mücahit. *40 Soruda Karz-ı Hasen.* İstanbul: İktisat Yayınları, 2020.

Özel, Mustafa. "Modern İktisat, Din ve Ahlâk". *IV. Ahlâk Şûrası: İnsan, Ahlâk ve İktisat: Prof. Dr. Sabahattin Zaim Hocanın Aziz Hatırasına.* 15-17 Eylül 2017 Hatay.

Soygök, Pınar Atalay. *Borçlanmanın Bireyin Gündelik Hayatına Etkisi.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2019.

Stekel, Wilhem. *Bir Anneye Mektuplar.* çev.: Ali Çankırılı. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.

Sumer, Serpil –Gövdeli, Tuncer. "Finansal Okuryazarlık ve Finansal Davranış Üzerine Bir Çalışma". *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi* 1(1) (2020), 86-98.

Şencal, Harun –Yılmaz, İsa. "Morality of Finance: An Islamic Economics Approach". *The Islamic Finance Industry: Issues and Challenges.* ed. Burak Çıkıryel - Tawfik Azrak 117-133. New York: Routledge, 2023.

Şencal, Harun. "Ticari İşletmelerin Tüzel Kişiliğe Sahip Olmasının Sonuçları: İslam Ekonomisi Açısından Bir Değerlendirme". *İstanbul İktisat Dergisi* 71/2 (2021), 367-394.

Taş, Nihat. vd. "İşsizlik, Takibe Düşen Kredi ve Boşanma Oranı Değişkenlerinin Suç Sayısı Üzerine Etkisinin Belirlenmesi: Türkiye İçin Bölgesel Panel Veri Analizi". *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2014), 13-35.

Tönnies, Ferdinand. *Cemaat ve Cemiyet.* çev. Emre Güler. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2019.

Ülev, Salih. "İslami Mikrofinans: Bir Literatür İncelemesi". *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi* 12/1 (2022), 169-210.

Yalçın, Hacer. "Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı (2022), 213-232.

Yıldırım, Ali –Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2008.

Yılmaz, İsa. "İslam İktisadı ve Metodolojik Bireycilik: Homoİslamicus Kavramının Eleştirel Bir Değerlendirmesi". *Akademik İncelemeler Dergisi* 17/1 (2022), 118-137.

Şırnak Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi

Şırnak University
Journal of Divinity Faculty

ISSN: 2146-4901
e-ISSN: 2667-6575

YAZAR KATKI ORANI BEYANI
(*AUTHOR CONTRIBUTION STATEMENT*)

Makale Bilgisi (*Article İnformation*): *Ailede Kurtarıcı Olarak 'Banka Kredisi': Kredi Kullanımının Aile Sistemi Üzerindeki Etkileri*

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (*Showing Author Contributions in the Article as Percent*)		1. Sorumlu Yazar (*Responsible Author*)	2. Katkı Sunan Yazar (*Contributer Author*)	3. Katkı Sunan Yazar (*Contributer Author*)
Çalışmanın Tasarlanması	Conceiving the Study	%30	%40	%30
Veri Toplanması	Data Collection	%50	%40	%10
Veri Analizi	Data Analysis	%50	%30	%20
Makalenin Yazımı	Writingup	%50	%30	%20
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Submission and Revision	%50	%30	%20

Not(*e*): Belgenin imzalı asıl nüshası makale süreç dosyalarında mevcuttur (*The signed original copy of the document is available in the article system/process archive*).